

2. İSLÂMCI DERGİLER SEMPOZYUMU: “1960 ÖNCESİNDE İSLÂMÇILIK DÜŞÜNÇESİ VE DERGİLER”

1960 öncesi İslâmcı düşüncenin fikirlerinin, kavramlarının ve öncü şahsiyetlerinin konuşulduğu 2. İslâmcı Dergiler Sempozyumu ile 11-12 Mart 2017 tarihleri arasında Bağlarbaşı Kültür Merkezi'nde ve İLEM'de gerçekleşti. Sempozyumda, 1908-1960 arasındaki İslâmcı dergicilik/yayın serüveni ve İslâmcılık düşüncesi, alanında uzman hocaların değerli çalışmalarıyla derinlemesine incelendi.

Hüsnüye Gülsev KOÇ

Türkiye'de İslâmcı düşünce geleneğinden söz etmek, uzun bir tarihi dönemi, kültürel ve siyasi değişimleri, öncü şahsiyetleri ve basılan onca eseri bir arada düşünmek demektir. Böylesi zengin ve uzun soluklu bir birliğin izlerini takip etmek ise oldukça güç bir iştir. İslâmcılık düşüncesi, bugün belki de hakkında en çok konuşulan fakat doğuşunu, gelişimini ve kaynaklarını incelemek söz konusu olunca çoğunlukla göz ardı edilen ya da ertelenen bir gerçeklik/alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda İlmi Etüdler Derneği (İLEM) tarafından 2013 yılında başlatılan ve Türkiye'de İslâmcı dergi yayıncılığın serüvenini ele alan “İslâmcı Dergiler Projesi, 1908-2010 yılları arasında yayımlanan İslâmcı dergileri gün yüzüne çıkarmayı, incelemeyi ve digital ortama aktarmayı hedeflemektedir. Projenin birinci basamağı olan “1960-1980 Arası İslâmcı Dergiler” çalışması, geçtiğimiz yıllarda bir sempozyumla ve daha sonrasında bir kitapla gün yüzüne çıktı. Projenin ikinci basamağı olan “1908-1960 Arası İslâmcı Dergiler”, 1960 öncesi İslâmcı düşün-

cenin fikirlerinin, kavramlarının ve öncü şahsiyetlerinin konuşulduğu 2. İslâmcı Dergiler Sempozyumu ile 11-12 Mart tarihleri arasında Bağlarbaşı Kültür Merkezi'nde ve İLEM'de gerçekleşti. 44 akademisyenin 11 farklı oturumda tebliği sunduğu ve katılımcıların yoğun ilgi gösterdiği programda, 1908-1960 arasındaki İslâmcı dergicilik/yayın serüveni ve İslâmcılık düşüncesi, alanında uzman hocaların değerli çalışmalarıyla derinlemesine incelendi.

“İslâmcı Düşüncenin Hafızası Tamamlanıyor”

Sempozyumun 11 Mart'ta gerçekleşen açılış özel panelinde konuşan proje koordinatörlerinden Lütfi Sunar ve İLEM Yönetim Kurulu Başkanı Süleyman Güder, proje kapsamında yapılan çalışmaların İslâmcı düşüncenin hafızasının büyük bir bölümünü erişilebilir hale getirdiğini vurguladı. İslâmcılık tartışmalarının herhangi bir kaynağa dayandırılmadan, spekülatif bir şekilde gerçekleştiğini dile getiren Sunar'a göre, İLEM kütüphanesindeki İslâmcı dergiler ve-

ritabanı sayesinde artık kaynaklara ulaşarak daha derinlemesine araştırmalar yapmak mümkün.

“İLEM Olarak Alandaki Boşlukları Özgün Çalışmalarla Dolurma Gayretindeyiz”

Sempozyumun açılış paneli, Vahdettin Işık moderatörlüğünde, “İslâmcılığın Dili ve Dinamikleri” başlığıyla gerçekleşti. Panelde Alev Erkilet, “Soğuk Savaş Sonrası İslâmcılığın Ana Söylem ve Dinamiği” başlığıyla dergiler bağlamında İslâmcı düşüncenin Soğuk Savaş yılları sonrasındaki değişimine odaklandı. Lütfi Sunar, “Modernleşme ve Muhafazakarlık Arasında İslâmcılığın Toplumsal Tahayyülü” başlıklı konuşmasında, muhafazakarlığın yeni toplumsal sorunların çözümüne dair geliştirdiği modernleştirme tavrının ardındaki dinamikleri ve İslâmcılığın hem yenilenmeyi hem de muhafaza etmeyi birarada tutma girişiminin dili ve fikirleri nasıl kurduğunu inceledi. Necdet Subaşı, İslâmcı düşüncenin ve dergilerin toplumsallaşma biçimlerine etkisinden bahsettiği konuşmasında, İslâmcılığın bireyin içsel dünyasında kendine yer tutmuş

bir dinselîği nasıl ve hangi bağlamda “yeni hayat” a taşıma çabası içinde olduğunu tartıştı. Son olarak Kurtuluş Kayalı, İslâmci düşüncenin şekillendiği yıllara dair detayları ele alarak, 1940’lı yılların özelinde önemli anekdotları dinleyiciler ile paylaştı.

İslâmcılık Düşüncesinin Kaynakları Masaya Yatırıldı

Sempozyumun 11 Mart’ta gerçekleşen ilk gününde açılış panelinin ardından dört oturum gerçekleşti. Birinci oturumda “İslâmci Düşüncede Süreklilik ve Kırılma” başlığı altında, Cumhuriyet öncesi ve sonrası İslâmci yayıncılığın gelişimine, Çok Partili Hayat’a geçiş sürecinde dergilerin üstlendiği role değinildi. İslâmci dergilerin Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan süreç içerisinde yaşadığı kırılmalar ve süreklilikler tartışıldı. İkinci oturumda, “İslâmci Dergiciliğin Öncüsü: *Sırat-ı Müstakim* ve *Sebilürreşad*” ele alındı. Bir dönemin hafızası olan bu dergiler bağlamında, İslâmcılığın Doğu-Batı algısı, İslâm Birliği ideali, İslâmcılık söyleminin temel dinamikleri incelendi. “İslâmci Neşriyatın İlk Örnekleri” nin konuşulduğu üçüncü oturumda *Teârûf-i Müslimîn*, *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, *Ceride-i İlmiyye* ve *İslâm Mecmuası* gibi dergiler ele alındı. Dördüncü oturumda ise, “II. Meşrutiyet dönemi ve İslâmcılık” konulu dergiler, dönemin önemli aktörleri ve fikir akımları bağlamında konuşuldu. Bediüzzaman Said Nursi’nin, Filibeli Ahmed Hilmi’nin dergiler vasıtasıyla İslâmcılık düşüncesine katkılarının incelendiği bu oturumda ayrıca İslâmci dergilerdeki Aleviler-Yezidiler örneklerine ve okuyucu mektuplarına değinildi. Üsküdar Belediyesinin destek-

leriyle gerçekleştirilen sempozyumda Üsküdar Belediye Başkanını Hilmi Türkmen, bu tür çalışmaların kalıcı hale getirilmesi gerektiğini ve sempozyum çıktılarının bir an önce kitaplaştırılması gerektiğini vurguladı.

Kavramlar, İdeolojiler, Çok Partili Dönem İslâmci Dergilerde Nasıl Temsil Edildi?

Sempozyumun 12 Mart’ta gerçekleşen ilk oturumunda, “Erken Dönem Dergilerde Eğitim ve Siyaset” konuşuldu. II. Meşrutiyet döneminde eğitim düşüncesinin, “hürriyet” kavramının ve 31 Mart Vakası’nın incelendiği bu oturumda Dozy’nin *Tarih-i İslâmiyyet* eserinin İslâmci dergilerde nasıl tartışıldığına da değinildi. Bir sonraki oturumda “İslâmcılık, Milliyetçilik ve Antikomünizm” akımları ve tartışmaları dergiler bağlamında ele alındı. Sempozyumun ikinci günü gerçekleşen diğer oturumlarında “İslâmci Dergilerde Dinî İlimler”, “İslâmci Düşüncenin Öncü Şahsiyetleri”, “Çok Partili Dönemde İslâmci Dergiler” meseleleri tartışıldı ve dokuz oturum sonrasında kapanış oturumuna geçildi. Babanzade Ahmet Naim, Filibeli Ahmed Hilmi, Şemseddin Günaltay, Mehmet Akif, Eşref Edib Fergan, Said Halim Paşa, Hasan Basri Çantay ve Ahmet Hamdi Akseki gibi isimlerin İslâmcılık düşüncesine katkıları dergiler bağlamında ele alınırken, dergilerin hem siyasi düşünceye hem de hadis, tefsir, meal çalışmaları bağlamında dini düşünceye olan katkıları örnekler üzerinden incelendi.

“İslâmcılık Düşüncesi İçindeki Birçok Kavram Tekrar Konuşulmalı”

Sempozyumun “Kapanış Değerlendirme” oturumunda Asım

Öz, Mahmut Hakkı Akın, Vahdettin Işık, Kurtuluş Kayalı, Bilal Kemikli ve Necdet Subaşı iki gün boyunca gerçekleşen programa dair görüşlerini ve gelecek dönemlerde yapılacak olan çalışmalara dair düşüncelerini paylaştılar. Projenin ikinci aşaması sonrasında 1908-1980 arasında yayımlanan İslâmci dergilerin araştırmacıların erişimine açıldığının dolayısıyla İslâmcılık düşüncesi bağlamında konuşulan kavramların, isimlerin tekrar incelenmesine ve yeni söylemlere ulaşılması gerektiğine vurgu yapılan değerlendirme oturumunda, ideolojik okumaların açtığı sorunlu okumalar da tartışıldı. İslâmcılık düşüncesinin değişmeyen bir yapı olarak ele alınmaması gerektiğini vurgulayan konuşmacılar, Türkiye’deki siyasi ve kültürel değişimlerin bu düşünceyi nasıl değiştirdiğinin ve buna bağlı olarak da kurumsal ve kamusal değişimleri nasıl etkilediğinin incelenmesi gerektiğinin altını çizdiler. Bugün “İslâmci” kimdir diye sorduğumuzda kimse- nin kendini öne atmadığının ancak İslâmcılar denilince toptancı bir bakış açısıyla herkesin bu isimlendirmenin altına konduğunun belirtildiği bu oturumda, kavramsal tartışmalar ve tekâmül fikri bağlamında meselelere daha derin yaklaşmamız gerektiği söylendi.

İslâmci Dergiler Projesi, bugün Türkiye’de İslâmcılık tartışmaları bağlamında yeni bir alan açtı ve yaptığı nitelikli çalışmalarla da bu birikime katkıda bulunmaya devam ediyor. Projenin kaynaklarından istifade edilerek hazırlanacak her bir tez, sempozyum, makale ya da eser, geçmişin doğru bir şekilde geleceğe taşınması açısından önemli bir misyona sahiptir.